

UTAS

ULUSLARARASI

TÜRKOLOJİ

ARAŞTIRMALARI

SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON TURKOLOGY STUDIES

26-28 Eylül 2019
VAN - TÜRKİYE

TAM METİN KİTABI
FULL TEXT BOOK

Editörler

Dr. İrfan POLAT

Dr. Tolga ÖNTÜRK

Öğr. Gör. Halit YABALAK

<http://utas.yyu.edu.tr>

ULUSLARARASI TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

(UTAS, 26-28 Eylül 2019, VAN)

(Tam Metin Kitabı)

e-baskı

Ekim 2019

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Yayın No: 70

e-ISBN: 978-975-7616-70-2

Editörler

Dr. İrfan POLAT

Dr. Tolga ÖNTÜRK

Öğr. Gör. Halit YABALAK

Tasarım

Öğr. Gör. Halit YABALAK

Ekim 2019 / VAN

İletişim

utas@yyu.edu.tr

e-kitap

Bu çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından kabul edilen STD-2019-7867 nolu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

**FARKLI BİR NASİHAT-NÂME: AHMED VELÎ'NİN NASİHAT MÜ'MİNLERÜN
HATUNLARINA ADLI MESNEVİSİ**

İlyas KAYAOKAY¹

Özet

Klasik Türk edebiyatında bir edebî tür olan nasihat-nâme; muhtevasını öğütlerin teşkil ettiği dinî-ahlâkî mahiyetteki eserlere verilen genel addır. Edebiyatımızda manzum, mensur veya manzum-mensur karışık halde yazılmış müstakil yahut eserlerde bölüm halinde görülen yüzlerce metin mevcuttur. Bu bildiride; daha evvel yeni harflere aktarılıp tanıtılmayan, kadınlara yönelik öğütleri ihtiva eden manzum ve müstakil bir nasihat-nâme metni üzerinde durulacaktır.

Söz konusu nasihat-nâme, Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 2433/3 numarada kayıtlı bir *Mecmû'a-ı Eş'âr* içerisinde 87b-90a varakları arasında yer almaktadır. Eser, fâilâtün/fâilâtün/fâilün kalıbıyla yazılmış olup *Nasîhat Mü'minlerün Hatunlarına* başlığıyla kaydedilmiştir. Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış 96 beyitlik bu nasihat-nâme, fazla bir edebî değere sahip olmamakla birlikte, yalnızca kadınlara hitap etmesi yönüyle muadilleri içerisinde farklılık arz etmektedir. Olumsuz kadın tipinin yoğun biçimde eleştirildiği bu manzume, Osmanlı toplumunun kadına olan bakışını da yansıması açısından dikkate değer bir metindir. Çalışmamızda, ne zaman yazıldığı bilinmeyen, Ahmed Veli adlı tanınmayan bir şaire ait olduğunu tespit ettiğimiz nasihat-nâmenin tanıtımı, incelenmesi ve transkripsiyonlu aktarımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Veli, Nasihat, Kadın, Mecmua, Mesnevi

**A DIFFERENT ADVICE BOOK: AHMED VELI'S MATHNAWI NASİHAT MÜ'MİNLERÜN
HATUNLARINA NAMED**

Abstract

Nasihat-nâme which is a literary genre in classical Turkish literature; It is the general name given to the religious-moral works of which the content consists of preaching. In literature, verse, prose or verse-prose written in mixed form seen as a separate section or artifacts there are hundreds of text. In this declaration; not previously transferred to new letters and introduced, advice for women written in verse form it will focus on an advice book.

The advice in question, at the National Library registered at number 06 Mil Yz A 2433/3 is located in a *Mecmû'a-ı Eş'âr* between the 87b-90a pages. The work is written in the form of the fâilâtün / fâilâtün / fâilün and is recorded under the title of *Nasîhat Mü'minlerün Hatunlarına*. This admonition book is written in mathnawi verse and is 96 couplets. Although this work does not have much literary value, in terms of addressing only to women, it differs in similar ones. This advice book, in which the negative type of women is criticized extensively, it is a remarkable text in terms of reflecting the view of Ottoman society on women. In our study, when it was written was unknown, this poem of advice we've determined that it belonged to an unrecognized poet Ahmed Veli identification, analysis and transcription transfer will be made.

¹ Araş. Gör., Munzur Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D., kayaokay_2323@hotmail.com

Keywords: Ahmed Veli, Advice, Woman, Magazine of Poetry, Mathnawi.

Klasik Türk edebiyatında bir edebî tür olan nasihat-nâme/pend-nâme; muhtevasını öğütlerin teşkil ettiği dinî-ahlâkî mahiyetteki eserlere verilen genel addır. Edebiyatımızda manzum, mensur veya manzum-mensur karışık halde yazılmış müstakil yahut eserlerde bölüm halinde görülen yüzlerce metin mevcuttur. (Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Levend, 1963: 96-115; Canım, 1989: 22-25; Bilgin, 1994: 197-208; Kaplan, 2001: 133-185; Kaplan, 2002: 791-799; Arslan, 2004: 5-80; Yeniterzi, 2007: 433-468)

Bu bildiriye; Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu'nda tesadüf ettiğimiz ve Mahmut Kaplan'ın *Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler* adlı makalesinde de bildirilen (2002: 799) bugüne kadar yeni harflere aktarılıp tanıtılmayan, kadınlara yönelik öğütleri ihtiva eden manzum ve müstakil farklı bir nasihat-nâme metni üzerinde durulacaktır.

Nasihât-nâmenin Adı

Eser, bir *Mecmû'a-ı Eş'âr* içerisinde kırmızı mürekkeple yazılmış *Nasihat Mü'minlerin Haşunlarına* başlığıyla kayıtlıdır.

Müellifi

Nasihât-nâmenin yazarına dair bir bilgi, üzerinde kayıtlı değildir. Manzume içerisinde, yazarın kimliğine ipucu olabilecek mahlas beyti olduğunu zannettiğimiz bir beyit mevcuttur. 66. beyitte yer alan "Ahmed Velî" ifadesi bize göre nasihat-nâmenin şairinin adıdır. Burada bizi tereddütte bırakacak ifade "ol nebî" ifadesi olup Ahmed ismine bir atıf da olabilir. Ancak "velî" (ama, fakat, lakin); kelimesinin beytin anlamına uygun olmadığı görülür. "Ol" ibaresi başka beyitlerde de Hz. Peygamber'in adı olmadan kullanılmıştır:

Ben degülem söyleyen Ahmed Velî

Söyle oğlum *didi başa* ol nebî (b.66)

Biyografik kaynaklarda Ahmed Velî adıyla eserler vermiş bir şaire rastlayamadık. Bu adın, bir mahlastan ziyade şairin gerçek adı olduğunu düşünmekteyiz.

Yazılış Tarihi

Manzumenin yazılış tarihi belli değildir. Yer aldığı mecmua içerisinde H.1198/M.1783-84 tarihli Za'îfi'ye ait şiirlere rastlanılır. Yine içerisinde Abidîn'den II. Beyazıt devrinde yazılmış bir şiir de kayıtlıdır. Dil özelliklerine bakarak pend-nâmenin yazıldığı devri tespit etmeye çalışsak da net bir çıkarımda bulunmak çok zordur. Eser dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçe'si özelliklerini de ihtiva etmektedir. Ancak manzumenin yazılış tarihi bize göre; Osmanlı toplum yapısının bozulmaya başladığı bir dönemdir. Bir beyitte; kadınların dışarı çıkabilmesine dair bir ruhsatın verildiğinden söz edilir. Bize göre nasihat-nâmenin yazılış tarihi; 17 veya 18. asırdır.

Nazım Şekli

Nasihât-nâme, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup içerisinde diğer nazım şekillerine ait örnekler bulunmamaktadır. Ayrıca mesnevi nazım şeklinin klasik terbinine de uymamaktadır. Bu eser, müstakil mi yoksa başka bir eserden alınmış bir bölüm müdür? bu hususta bazı şüphelerimiz vardır. Zira mecmualar içerisinde yer alan şiirlerin bazı eserlerin bölümleri olma ihtimali yüksektir. Şiirin son beytinin bir bitiş beyti gibi durmayışı, eserin devamı olduğu intibasını uyandırmaktadır. Bu nedenle başta Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si olmak üzere belli başlı eserler ile (Ahmed Mürşidî, Nazmî, Azmî, Müridî'nin eserleri gibi) mukayese etmeye çalışsak da herhangi bir benzerliğe rastlamadık.

Beyit Sayısı

Manzume 96 beyitten müteşekkil olup, 9.,10. ve 11. beyitlerin ilk mısraı boş bırakılmıştır.

Anlaşılabacağı üzere bu türde yazılmış diğer mesnevilerden hacim olarak daha küçüktür.

Vezni

Eser, *fâilâtün/ fâilâtün/fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Görüleceği üzere “var imdi”, “gibidür”, “togdı âhir” gibi bazı beyitlerde bulunan kelimeler vezni aksatmaktadır. Beyitlerden de anlaşılacağı üzere metinde imale, zihaf med gibi aruz hususiyetleri italik şekilde verilmiştir. İmalede hece, zihaf ve medde ise harf italik yazılmıştır. Eser, sade bir Türkçe ile yazıldığı için kelimelerde çokca imale yapılmıştır:

Ḳankı ‘avret *erine kıla cefâ*

Var imdi² *tamuyı aña muştıla* (b.51)

Hâceti ‘avretlerün dünyâ durur

Âhret hâşâ ki yok *gibidür* (b.62)

Togdı âh|i|r zamânda işbu âfitâb

Tâ ebed *tolunmaya bu mâhtâb* (b.96)

Kafiye ve Redif

Nasihat-nâme, kafiye ve redif kullanımında -öğüt verici eserlerin genelinde olduğu gibi- zayıf kalmıştır. Bazı beyitlerde kafiye olmadan doğrudan redif kullanılmıştır. Bazı beyitlerde de mesnevi nazım şeklinin kafiye yapısına aykırılık görülür:

Ḳarşu söyleme ‘Alî`ye ey kızum

Ḳızum *iseñ de Cehennem`dür* yirün

Taḡrı`dan *ğayrma secde* olsa ger

Ere *secde olur idi* ey kızum (b.55-56)

Muhtevası

Nasihat-nâme, klasik mesnevi tertibiyle yazılmamış olup doğrudan hanımlara hitap ile başlamıştır. Şiir genel olarak; durum tespiti ağırlıklı, olumsuzlukların ortaya konulduğu uyulması gereken tavsiyelerin daha kısa tutulduğu bir metindir. 1-66. beyitler arasında hanımlara yönelik bazı nasihatler vardır. Burada kadınlara yönelik ağır sayılabilecek ithamlar da göze çarpar. Manzume, Osmanlı toplumunun kadına bakışını, kadın algısını yansıttığı için dikkate değerdir. Esasında Osmanlı edebî metinlerinde kadın, nefis ile ilişkilendirilen, akli olmayan, sözüne itibar edilmeyen, erkeğin bir çeşit kölesi, şehvetin ve günahın temsilcisi olarak göze çarpar. (Daha fazla bilgi için bk. Çetinkaya, 2008) Ahmedî`nin İskender-nâme`sinde kadınla ilgili şu ifadeler yer alır:

² Vezin bu kelimedede aksamaktadır.

‘Avretün sözin işiden er degül

‘Avreti ser eyleyen server degül

‘Avret itdi _âşüfte Âdem bahtını

‘Avret aldurdı Süleymân tahtını

‘Avret-idi Yûsufi habse salan

‘Avret-idi Dâvudı nâlân kılan

‘Avret eyledi Siyâvûşî helâk

‘Avretün mekri-y-le ebreş oldu hâk

‘Avret-idi Nûhdan i`râz iden

‘Avret-idi Lûtî terk idüp giden

‘Avrete saksı vü reyhândur misâl

İçi tolu hubs u taşrası cemâl (Ahmedî, İskender-nâme/ b.725-730)

Pend-nâme türündeki eserlerde de kadınla ilgili bu algı görülür:

Nedür ‘avrat dimeklik ma`nide ‘ayb

Olarun naksına bes tutmagıl reyb (Bâlî/ Hikmet-nâme, b.11055)

‘Avrat ile kim olursa meşveret

Olmaz anın ol işinde meymenet (Ahmed Mürşidi, Pend-nâme, b.1510)

Ol Resûl-i Ekrem didi kavli bütün

Sözinün ‘aksini idün ‘avratın (Ahmed Mürşidi, Pend-nâme, b.1516)

Virdi tokuz ‘aklı bir nefsi ere

Virdi tokuz nefsi bir ‘aklı zene

Erlerin ‘aklı tokuzdur nefsi bir

‘Avratın nefsi tokuzdur ‘aklı bir (Ahmed Mürşidi, Pend-nâme, b.1344-45)

Edebî geleneğin kadınlar hakkındaki bu düşüncesini bilmeden eldeki manzumeyi değerlendiremeyiz. Buna göre kadınlar; açlığa, susuzluğa sabırsızdır. Cennet’i, Cehennem’i, kıyameti, ahirette karşılaşacağı sualleri bilmesine rağmen namaz kılmazlar. Şair, namaz konusunda Hz. Peygamber’in uyarılarından söz eder. Namaz kılmayanlara bütün yaratılanların lanet okuduğunu belirterek hanımların binde birinin dahi namaz kılmadığını, Allah’ı unutup nefse ve şeytana uyduklarını söyler. Erkeğinin hakkını gözetmemesinden, dışarıya (mahrem olmayan yerlere) gitmek için kendilerini çokça süslemelerinden şikayet eder. Şaire göre zamanın kadınları; hocasının sözünü öfkeyle karşılamakta, Kurân ve sünnete uymamakta, puta tapar gibi şehvete tapmaktadır. Şair bir beyitte er hakkının Allah hakkından daha fazla olduğu yönünde gereksiz mübalağa yapar:

Taınrı haqqından ziyâde er haqq[k]ı

Şimdi ‘avretler gözetmez er haqq[k]ı (b.18)

Er hakkını gözetmeyen padişah kızı da olsa yeri Cehennem’dir. Manzumede; zamanın kadınlarının sipahi gibi olduğu, hançeri başlarında sarık içinde sakladıkları, Yahudiler gibi giyindikleri söylenir. Artık kadınlar erkeğe hükmeder olmuştur. Şair, kadınların erkek; erkeklerin de kadın gibi davrandığını ifade ederek devrine yönelik bir tenkitte bulunur. Kadının dışarı çıkması, şairin üzerinde durduğu bir diğer konudur. Bu husus için bazı ağır ifadeler kullanır:

‘Avreti taşra çıkarmadan murâd

Cenneti tamuya itmekdür murâd (b.29)

Şimdi hâkimler de ruhsat virdiler

Sûri sûri taşra ‘avretler gezer (b.31)

Bu beyte göre; Osmanlı’da kadınların dışarıya çıkabilmeleri için verilen bir iznin varlığı anlaşılmaktadır. Şair, bu kararın yanlış olduğunu eleştirir. Her ne kadar verilen iznin tarihini tarihî kaynaklarda tespit etmeye çalışsak da 1892 tarihi dışında kadınların dışarı çıkma yasağının kaldırıldığına dair belli bir tarihe ulaşamadık. Manzumede dışarı çıkan kadının din ve imanının elden gittiği, erkeğinden izinsiz dışarı çıkan kadının lanetleneyeceği söylenerek kadınların evde durması gerektiğine dair nasihat verilir. Kadınların düğünlerde gezmesi, kocasına karşı koyması, boşanmak istemesi, kocasını fakirlikle suçlaması, onu beğenmemesi, kocasına yardımcı olmaması gibi konularda tenkit yapıldıktan sonra Hz. Peygamber’in kızı Fâtıma’ya, kocası Ali’ye olan sorumluluklarını hatırlattığı bazı nasihatler aktarılır. Hz. Peygamber’in kızına şu öğüdü verdiği iddia edilir:

Taınrı’dan ğayrıma secde olsa ger

Ere secde olur idi ey kızum (b.56)

Kadınlara yönelik nasihatlerden sonra 67. beyitten itibaren genel olarak öğütler verilir. Şair, bir gece rüyasında Hz. Peygamber’i gördüğünü ve ümmete nasihat etmesi için görevlendirildiğini söyler. Bu bölüm, mesnevilerdeki sebep-i telif olarak kabul edilebilir:

Bir gice rü’yâda gördüm hazreti

Ümmetimi yüri irşād it didi

Didi ağızum ile söyle ümmete

Tercümânım ol *didi* var ümmete (b.67-68)

69-96. beyitler arasında genel olarak; Hz. Peygamber'in ağızından zamanın bozuklukları dile getirilir. Buna göre; insanlar artık Allah'ı unutarak dünyaya tapmaktadır. Kadılar, şeriatı terk etmiş, büyükler adaleti unutmuştur. Düşman nefsin kontrolü altına girerek kıyamet günü kendi nefsi yerine ümmetini düşünen Hz. Peygamber'i, Allah karşısında utandırmıştır. İnsanlar iki günlük dünyanın gelip geçiciliğine aldanarak mağrur hâle gelmiştir. Hz. Peygamber, şaire kıyametin yakın olduğunu ümmetine bildirmesini ister. Kimseye kalmayan bu dünya, sultanlara da kalmamıştır. Bu yalan, bir hayalden ibaret olan dünyada mağrur olamamak, malım mülküm var dememek gerekir. Rızık hakkındaki düşüncelerin ifadesinden sonra;

Toğdı āh[i]r zamānda işbu āfitāb

Tā ebed *tolunmaya bu māhtāb*

beytiyle sona erer.

Dil ve Üslup Özellikleri

Manzume, dil ve üslup özellikleri açısından edebî değeri yok derecesinde acemice yazılmış bir nasihat-nâmedir. Esasında böyle ahlâkî metinler, edebî kaygıyla yazılmadığından edebî yön aramak çok da doğru değildir. Bu doğrultuda dili, son derece sade ve çok az sayıda bulunan Arapça ve Farsça terkipleri basit düzeydedir. Tamu (cehennem) (b.4-21-29-41-51-54-59-61-64-65), muştulamak (müjdelemek) (b.51), ıssı (ateş) (b.2-3-41) gibi bazı arkaik kelimeler de görülmektedir. Sofra kelimesinin "sıfra" şeklinde yazılması (b.93-94) bir ağız özelliği olarak kabul edilebilir. Sadece bir beyitte (b.90) âyetin iktibas edildiği görülür.

Nasihat-nâme Geleneğindeki Yeri

Beyit sayısı bakımından orta hacimli bu nasihat-nâme, sadece *kadınlar için yazılmış olması sebebiyle* nasihat-nâmeler içerisinde dikkat çekici bir yere sahiptir. -Tespit edebildiğimiz kadarıyla- "müstakil olarak" kadınlar için yazılan ilk manzum nasihat-nâme örneği bu mesnevidir. Elbette bazı eserlerin bölümlerinde kadınları anlatan onlara tavsiyelerde bulunan metinler vardır. Bu alanda müstakil olarak yazılan bir diğer örneğe 1887 yılında neşredilen Manzara Dergisi'nde rastlıyoruz. Ahmed İhsan imzalı "*Bir Vâlide Tarafından Sevgili Kızına*" başlıklı bu yazı, derginin 5. ve 6. sayısında yayımlanmış olup sadece hanımlara yönelik bazı öğütleri ihtiva etmektedir.

Nüsha Tavsifi

Eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası; Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 2433/3 numarada kayıtlı 80b-96a varakları arasında bulunan bir *Mecmû'a-yı Eş'âr* içerisinde 87b-90a'da yer almaktadır. Derleyeni ve tarihi bilinmeyen mecmua; 216x152-168x86 mm. ölçülerinde, sırtı kahverengi meşin ebru kâğıt kaplı ciltli olup cetveller kırmızıdır. Filigranlı kağıtta ve her sayfada 17 satır olup harekeli nesih ile tab edilmiştir. Mecmua içinde sırasıyla; Abidin'den II. Bayezid zamanında yazılmış bir manzume, şer'ait-i İslam'dan alınma imana ilişkin bir manzume; manzum hikâye; kadınlara ilişkin bir manzum nasihat; akaid-i tevhid; Feyzi ve 1198 tarihli Za'ifi'ye ait manzumeler ile en sonda İbn Kemal'e ait bir fetva yer almaktadır.

Metin

Naşihat Mü'minlerin Haşunlarına

Fāilātün/ Fāilātün/ Fāilün

1. Dinle ey mü'minlerin haşunları
Yaradan Allāh için dinle beni
2. Hakk Te'ālā'nun 'azābı katıdır
Hep bilürsüz hōd cehennem ıssıdır
3. *Bu* güneş ıssısına yok şabriñuz
Açlığa şusuzlığa yok sabriñuz
4. *Tamuya* cennāta var ikrāriñuz
Haşre hāşā yokdurur inkāriñuz
5. Hep bilürsüz hōd kıyāmet vardurur
Hep bilürsüz şori hisāb vardurur
6. Hep bilürsüz yokdur inkāra mecāl
Bī-namāz cennete girmek *de* muhāl
7. Hakk Te'ālā'nun habībi Muşafā
Ol şefā'at kānı Şāh-ı Enbiyā
8. Bī-namāz hakkında gör *ne* söyledi
Ümmetim *degil* Yahūdīdür didi
9.
Kāfir *ile bile* haşr olur didi

10.
Biñde bir ĩmān ile gitmez didi
11.
Rūz-ı maḥşerde ŧefā‘at olmaya
12. Bī-namāza yir ü gök la‘net ider
Bī-namāza ins ü cin la‘net ider
13. ŧimdi ehl-i beldenüñ ḥaṭunları
Biñde bir yokdur namāz kılanları
14. Yaradan Ḥaḳḳ’ı unuttı ekşeri
Nefs ile ŧeyṭāna uydu her biri
15. Biñde bir er ḥaḳḳım yok gözedür
Ṭaṣra nā-maḥreme kendin bezedür
16. Ḳulınuñ yirine ḳomaz zevcesin
Ḥıŧm ile görür gözedür ḥocasın
17. Birisi uymaz Kitāb’a sünnete
Pūta ṭapar gibi ṭapar ŧehvete [87b]
18. Ṭaṣrı ḥaḳḳından ziyāde er ḥaḳ[ḳ]ı
ŧimdi ‘avretler gözetmez er ḥaḳ[ḳ]ı
19. Pādiŧāḥ kıztı da olsa er ḥaḳ[ḳ]ı
Ḳün gözetmezse Cehennem bil yeri
20. Ḳabr içinde bir olur ŧāḥ ü gedā
Ḳimse sultānım dimez anda saña
21. El uzatma her güçün yetdüğine

Elüñi kesüp atalar tamuya

22. Her ne itse *kişi gele yolına*
Kemlük iden *kişi gele yolına*
23. Şimdi ‘avretler sipāhī oldılar
Hançeri *ko başa şarıq şardılar*
24. Hem Yahūdī kısıbetini aldılar
Dīn-i İslām ‘a ihānet itdiler
25. Şimdi ‘avretler ere hüküm eyledi
Er libāsın aldı erlük eyledi
26. Erleri aldı libāsın ‘avretünj
‘Avreti aldı libāsın erkegünj
27. Şimdi erler oldu ‘avretten kötü
Uydı zīrā ‘avrete nefsi iti
28. ‘Avretine ‘avret oldu yādigār
Kanı gayret *kanı nāmūs ile ‘ār*
29. ‘Avreti taşra çıkarmadan murād
Cenneti *tamuya itmekdür murād*
30. ‘Avretiñi kendi gözünjden şakın
Evliyāyı azdurur taşra şakın
31. Şimdi hākimler de ruḥsat virdiler
Sūri sūri taşra ‘avretler gezer³

³ Bu kelime sehven şeklinde yazılmıştır.

32. *Ƙanı ğayret ey Muħammed ümmeti*
Ƙaşra niçün çıkarursız ‘avreti
33. *‘Avretün taşra çıkarduñ gitdi dīn*
Er olan taşra çıkarmaz ‘avretin
34. *Çıksa bir ‘avret eger kim taşraya*
Ya’nī erinden izinsiz taşraya [88a]
35. *Her adımı başına la‘net olur*
Hep melekler de aña la‘net okur
36. *Ƙaşra gezen ‘avret imānsız gide*
Ƙizmeti ola meger kim taşrada
37. *Ƙizmeti ‘avretlerün evde olur*
Ƙā‘atı ‘avretlerün evde olur
38. *Şimdi ‘avretler şoaklarda tolu*
Belki erden çok ālāy ālāy kamu
39. *Bilmezem hākimlerün yokdur gözi*
Bilmezem bunlarda yok ğayret gözi
40. *Ƙankı ‘avret kim düğünlerde geze*
Āhiretde ehl-i haşr andan beze
41. *Her ki kamu ıssısından korkmaya*
Cennetün aslā koķısın koķmaya
42. *Ƙankı ‘avret kim ere karşı koya*
Haķ anı dahı cehenneme koya
43. *Ƙankı ‘avret erine ben sen diye*

Hak anı hışm odı ile tağlaya

44. Kankı ‘avret kim ere teslīm ola
Hep sekiz Cennet anuñ mülki ola

45. Kankı ‘avret erine diye boşa
Cümleden artuq ‘azāba irişe

46. Kankı ‘avret erine diye faķır
Yā begenmezse ola andan haķır

47. Kankı ‘avret erine yardım ide
Her murāda Hak anı vāşıl ide

48. Kankı ‘avret ere yardım itmese
Ni‘meti çoğısı da elden gide

49. Nice nice imtiḥān olmışdurur
Hep bilürsüz tecribe olmışdurur

50. ‘Avretüñ başma devlet er durur
Eri yok ‘avret zelīl [ü] ḥor durur

51. Kankı ‘avret erine kıla cefā
Var imdi⁴ tamuyı ança muştıla [88b]

52. Fāṭıma ‘ya didi Aḥmed ey kızum
Cennet ‘e girmek diler misin kızum

53. Eriñi ḥoşnüd idegör ey kızum
Hep sekiz Cennet senüñ olur kızum

54. ‘Avretüñ tamusı erdür ey kızum

⁴ Vezin bu kelimedede aksamaktadır.

‘Avretüñ Cennât’ı erdür ey kızum

55. Karşu söyleme ‘Alî’ye ey kızum
Kızum isen de Cehennem’dür yirün
56. Tanrı’dan ğayrıma secde olsa ger
Ere secde olur idi ey kızum
57. Tâ bu denli hakkı vardur ey kızum
Cennet’ün erün elinden ey kızum
58. Fâtıma’ya böyle didi Muştafa
Çok naşihat itdi Şâh-ı Enbiyâ
59. Şimdi ‘avretler öğüt almaz niçün
Tamuda yirin hâzırladığı’çün
60. Cennet’i bir aqçeye virsen eger
Anı ‘avretler yine almaz gider
61. Bir hazîne harc ider tamu için
Bu zamâne ‘avreti yanmak için
62. Hâceti ‘avretlerün dünyâ durur
Âhîret hâşâ ki yok gibidür⁵
63. Cennet’i şimdi alur yok bir pula
Cennet’i dellâle virsen kim ala
64. Şimdi Cennet’dür kesâdlık ey ‘azîz
Müşteri tamuya gitdi ey ‘azîz
65. Şimdi bir mankıra Cennet şatılır

⁵ Bu kelimedede vezin aksamaktadır.

Yine alur yok revāyış tamudur

66. Ben degülem söyleyen **Ahmed Veli**

Söyle oğlum *didi baña* ol nebī

67. Bir gice rü‘yāda gördüm hazreti

Ümmetimi *yüri* irşād it didi

68. *Didi* ağzum ile söyle ümmete

Tercümānım ol *didi* var ümmete [89a]

69. Püt gibi dünyāya tapdılar didi

Yaradan hāḳḳı unutdılar didi

70. Kādılar şer‘-i şerīfim gözlemez

Begleri dirseñ ‘adālet eylemez

71. Beni Rabbümden utandurđı bular

Düşmenüñ nefsin uyandurđı bular

72. *Bu* fenā dünyāya mağrūr oldılar

Bir iki gün ‘ömr ile aldandılar

73. Ümmetüme *di* kıyāmetdür yakın

Söyle *didi* baña ol Sultān-ı dīn

74. Kimseye *kal*maz bilürsin *bu* fenā

Ḳalmadı sultānlara *bu* bī-vefā

75. *Kime* mülk oldı yalan dünyā ‘aceb

Neye mağrürsın birāder sen ‘aceb

76. Bir yalancı fānī *bu* dünyā durur

Āşikāre oğlan *oyuncağ*ıdır

77. Māl ü mülküm var *dime* dünyāda hīç
Vārişüñdür sevdüğüñ māl ayru geç
78. Vārişüñ gönlinde aldar bir zamān
Nicesinden arta kaldı bu yalan
79. Dünyānuñ *varıyla yogı* cümle hīç
Bir hayāldür *düşe* beñzer ‘ömri hīç
80. *Düşe* aldanmaz meger ahmağ ola
Dünyāyı sevmez meger cāhil ola
81. Bir ‘acūze *karıdur* dünyā yalan
Günde biğ erden budur *arta* kalan
82. *Ƙanı* kimse dünyādan hīç bir murād
Alsa sultānlar *alurdı* bir murād
83. *Azına eyle* *kanā’at* dünyānuñ
Çoğı miñnetdür belādur dünyānuñ
84. Māl-ı *Ƙārün’uñ geçe* bir gün yere
Meyyitüñle *koğa* bir gün mağbere
85. Fikr-i dünyāsmı ābdāl eyledi
Hırş-ı mālüñ hīç hužuruñ *komadı* [89b]
86. Bir dilim etmek *ile* toymaz mısın
Bu olanlardan ögüt almaz mısın
87. Pādişāhlar *da* toynca yer hemān
Hep gedālar *da* toynca yer hemān

88. Bir kaşıkla yer aşî şâh ü gedâ
Var mı on kaşıkla yer bâý ü gedâ
89. Kimse dünyâda acından ölmedi
Tek hemân toyınca rızkuñ turmayı
90. Kısmetün “nahñ ü kesemnâ⁶”dan gelür
Çünki Rezzâk’dur Yaradan ğam nedür
91. Sen aramazsañ arar rızkuñ seni
Sen bulamazsañ bulur rızkuñ seni
92. Ma’nevî rızkı talep itmek gerek
Ya’nî rûhânî ğidâdur ol yemek
93. İnse cinne döşedüm bir sıfra kim
Haşre dek yense dükenmez bu na’ım
94. Sıframızda yer Süleymân`lar ta`âm
Belki Cennet’dür bu sıfrana ta`âm
95. Döşedüm şark ile ğarba bir sumât
Tâ kıyâmet yense artar bu sumât
96. Toĝdı âh[i]r⁷ zamânda işbu âfitâb
Tâ ebed tolunmaya bu mâhtâb [90a]

SONUÇ

Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 2433/3 numarada kayıtlı bir *Mecmû`a-ı Eş`âr* içerisinde 87b-90a varakları arasında yer alan *Naşihat Mü`minlerin Hatunlarına* adlı mesnevi 96 beyitten müteşekkil olup fâilâtün/fâilâtün/fâilün kalıbıyla nazmedilmiştir. Ahmed Velî adlı bilinmeyen bir şaire ait olan bu

⁶ “Biz onların dünya hayatındaki geçimliklerini taksim ettik.” Kur’an-ı Kerîm/ Zuhuruf, 32.

⁷ Vezin aksamaktadır.

nasihat-nâme, fazla bir edebî değere sahip olmamakla birlikte yalnızca kadınlara hitap etmesi yönüyle muadilleri içerisinde farklılık arz etmektedir. Olumsuz kadın tipinin yoğun biçimde eleştirildiği bu manzume, Osmanlı toplumunun kadına olan bakışını da yansıması açısından dikkate değer bir metindir. Mesnevinin yazılış tarihi tam olarak tespit edilemese de o devrin toplum yapısının bozulmaya başladığı bir dönemde tenkid ve uyarı maksatlı kaleme alındığı anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Arslan, Mehmet (2004). “Divan Edebiyatında Nasihat-nâmeler (Pend-nâmeler) ve Vak'a-nüvis Es'ad Efendi'nin Pendnamesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, S:4, s.5-80.
- Bilgin, Azmi (1994). “Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre'nin Tercüme-i Pendnâme-i Attâr'ı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S:93, s.197-208.
- Canım, Rıdvan (1989). “Pendnameler ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları”, *Millî Kültür*, S: 66, s.22-25.
- Çetinkaya, Ülkü (2008). “Divan Edebiyatında Kadına Genel Bakış”, *Turkish Studies*, C. 3, S. 4, s. 279-334.
- Kaplan, Mahmut (2001). “Manzûm Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular”, *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 9, s.133-85.
- Kaplan, Mahmut (2002). “Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler”, *Türkler* C. 11, (Ed: Hasan Celâl Güzel vd.), Ankara, s.791-99.
- Levend, Agâh Sırrı (1963). “Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Belleten*, 11, s.96-115.
- Yeniterzi, Emine (2007). “Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Eski Türk Edebiyatı Tarihi II Sayısı, s.433-468.

Original Metin

v.87b-88a

هَبْ لَكَ زَيْنَةً لَعَنَتْ أُولُو طَهْرٍ كَرِهَتْ عَوْرَتِهَا بِنْتِ كَيْدٍ خِذْمَتِي عَوْرَتُكَ أَوْدَهُ أُولُو شَيْدِي عَوْرَتُكَ صُوقَاتُ زَيْنَةٍ طَلُو يَلْنُ مَخَالِمُكَ يُوْفِدُ كَوْرِي فَانِي عَوْرَتِ كَيْدٍ كَوْنُكَ كَرِهْ هَبْ لَكَ طَامُوَيْتِي سِنْدَنَ قَوْرِي فَتِي عَوْرَتِ كَرِهْ أَرَنْ قَرَشُ قَوْرِي فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ بِنَ سَنَ دِي فَتِي عَوْرَتِ كَرِهْ أَرَنْ تَسْلِيمِ أَوْلَى فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ دِيهِ بُوَشْتِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ دِيهِ فَيْسَمِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ يَارِ دِيهِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ يَارِ دِيهِ أَمْسِ بِيحِيهِ بِيحِيهِ أَمْتَانِ أَوْلَشْدُرُ عَوْرَتُكَ بَاشِيهِهِ دَوْلَتِ أَوْلَشْدُرُ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ قِيلَهُ جَفَا	هَبْ لَكَ زَيْنَةً لَعَنَتْ أُولُو طَهْرٍ كَرِهَتْ عَوْرَتِهَا بِنْتِ كَيْدٍ خِذْمَتِي عَوْرَتُكَ أَوْدَهُ أُولُو شَيْدِي عَوْرَتُكَ صُوقَاتُ زَيْنَةٍ طَلُو يَلْنُ مَخَالِمُكَ يُوْفِدُ كَوْرِي فَانِي عَوْرَتِ كَيْدٍ كَوْنُكَ كَرِهْ هَبْ لَكَ طَامُوَيْتِي سِنْدَنَ قَوْرِي فَتِي عَوْرَتِ كَرِهْ أَرَنْ قَرَشُ قَوْرِي فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ بِنَ سَنَ دِي فَتِي عَوْرَتِ كَرِهْ أَرَنْ تَسْلِيمِ أَوْلَى فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ دِيهِ بُوَشْتِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ دِيهِ فَيْسَمِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ يَارِ دِيهِ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ يَارِ دِيهِ أَمْسِ بِيحِيهِ بِيحِيهِ أَمْتَانِ أَوْلَشْدُرُ عَوْرَتُكَ بَاشِيهِهِ دَوْلَتِ أَوْلَشْدُرُ فَتِي عَوْرَتِ أَرَبِيهِ قِيلَهُ جَفَا	فَاطِمِيهِ دِي دِي أَحْمَدُ أَي قُرْمُ أَرِيكَ خُشُونُ دِي دِي كَوْرِي قُرْمُ عَوْرَتُكَ طَامُوَيْتِي زَيْنَتِي قُرْمُ قُرَشُو سُوَيْلِيهِ عِلِّي أَي قُرْمُ تَكْرِي دِي عَيْرِيهِ سَجْدَهُ أَوْلَسَرَكْرُ تَابُودُ كَوْحِي وَارْتِي أَي قُرْمُ فَاطِمِيهِ بُوَيْلِيهِ دِي دِي مُصْطَفِي شَيْدِي عَوْرَتُكَ أَوْلُوكُوتِ الْمَرْبُوعِي جَتِي بِيحِيهِ وَبِيحِيهِ أَرَكْرُ بِيحِيهِ بِيحِيهِ مَخْرَجِ أَي دِي طَامُوَيْتِي حَاجِي عَوْرَتُكَ دُنْيَا دُرُ جَتِي شَيْدِي أَوْلُوكُوتِ بِيحِيهِ شَيْدِي جَتِي دَرَكْسَادِ قَوْرِي عَيْرِي شَيْدِي بِيحِيهِ جَتِي صَالِتِلُو بِيحِيهِ دَوْلَتِي سُوَيْلِيهِ أَحْمَدُ وَبِي بِيحِيهِ بِيحِيهِ بُوَيْلِيهِ كَوْرِي حَضْرِي دِي دِي أَعْرَمِ أَي دِي سُوَيْلِيهِ أَمْسِ	فَاطِمِيهِ دِي دِي أَحْمَدُ أَي قُرْمُ أَرِيكَ خُشُونُ دِي دِي كَوْرِي قُرْمُ عَوْرَتُكَ طَامُوَيْتِي زَيْنَتِي قُرْمُ قُرَشُو سُوَيْلِيهِ عِلِّي أَي قُرْمُ تَكْرِي دِي عَيْرِيهِ سَجْدَهُ أَوْلَسَرَكْرُ تَابُودُ كَوْحِي وَارْتِي أَي قُرْمُ فَاطِمِيهِ بُوَيْلِيهِ دِي دِي مُصْطَفِي شَيْدِي عَوْرَتُكَ أَوْلُوكُوتِ الْمَرْبُوعِي جَتِي بِيحِيهِ وَبِيحِيهِ أَرَكْرُ بِيحِيهِ بِيحِيهِ مَخْرَجِ أَي دِي طَامُوَيْتِي حَاجِي عَوْرَتُكَ دُنْيَا دُرُ جَتِي شَيْدِي أَوْلُوكُوتِ بِيحِيهِ شَيْدِي جَتِي دَرَكْسَادِ قَوْرِي عَيْرِي شَيْدِي بِيحِيهِ جَتِي صَالِتِلُو بِيحِيهِ دَوْلَتِي سُوَيْلِيهِ أَحْمَدُ وَبِي بِيحِيهِ بِيحِيهِ بُوَيْلِيهِ كَوْرِي حَضْرِي دِي دِي أَعْرَمِ أَي دِي سُوَيْلِيهِ أَمْسِ
--	--	--	--

v.88b-89a

<p>یوت کچی دنیا یه طایر بولور دیدی قاضیلر شرح شریفیم کوز لسن بی محمدن اوتاندردی بولور بوقنادنیا معروز اولدی بولور اتمه دی قیامت در فقیمن کسه قالم بولور سین بوقنا کیم ملک اولدی بلان دنیا عجب بولور ای قلم بولور دنیا در مال ملک او زیمه دنیا دهیج وارنک کولکده اللان بولور دنیاک وارنله بوق جمله هیج دوشه اللان مکر ایج اوله بولور قاریز دنیا بولور قاری کسه دنیا دن هیج بولور اربنه الله قناعت دنیا نلک مال قارونک کچه بولور بیه قرد دنیا سنی اقبال آیلدی</p>	<p>یاردن جی اوتدی بولور دیدی بگرم بولور سک عدالت آلمن دوشنک نقبین اولاندردی بولور بولور کون عمر ایله اللان بولور سولک دیدی بکا اول سلطان قالدی سلطانک بوق و قنا یینه معروز سین بولور سن عجب اشکان اولون او بولور بولور وارنکده بولور مال بولور بیجه سندن ازه قالدی بولور بولور اللان دوشه بولور بولور دنیا بولور سک بولور اوله کونده بولور بولور بولور الله سلطانک بولور بولور بولور بولور بولور دنیا نلک مینکله بوقه بولور مفره بولور مالک بولور بولور</p>
<p>طوغدی ایچر زمانده اشبو اقباب نا ابد طولنیه بو ماهاتاب</p>	

v.89b-90a